

3) युवक विकास :-

आज संपूर्ण जगला मनुष्य बल मिलवण्याचे कार्य हा युवक करतो म्हणून युवकांना जगल्या प्रगती मध्ये अनन्य साधारण भारताला युवकांच्या तसंगाच्या देश म्हणतात. भारताच्या एकूण लोकसंख्येच्या 27.5 किंवा 33 कोटी लोकसंख्या 2011 च्या जनगणनेला युवकांची लोकसंख्या ओळखतात देशांच्या विकासामध्ये युवकांचे योगदान असणाऱ्या देशांमध्ये युवकांच्या अनेक समस्या निर्माण झाल्या.

* व्याख्या :-

1) संयुक्त शब्द संघटना UNO :-

UNO यांच्या मते 15 ते 24 या वयाच्या युवकांना युवा गट घोषित करावा.

2) युवा गट 15 ते 39 वर्ष पुर्ण असलेल्या युवकांना म्हणतात.

3) 2003 च्या राष्ट्रीय युवा धोरणानुसार 15 ते 35 च्या युवकांना युवा गट म्हणतात.

3) 2014 च्या धोरणानुसार 15 ते 29

* पार्व्वभूमी :-

1) संयुक्त शब्द संघटनेने 12 April 2010 ते 11 April 2011 ते वर्ष जागतिक युवक वर्ष म्हणून साजरी केला गेला.

2] संयुक्त राष्ट्र संघाने UNOSCO च्या 1999 पासून 12 April हा दिवस जागतिक युवक दिन साजरी केला.

3] केंद्र सरकारने 1984 साली निर्णय घेवून स्वामी विवेकानंदाची जयंती 12 जानेवारी 1985 पासून प्रत्येक वर्षी 12 जानेवारी हा दिवस राष्ट्रीय युवक दिन म्हणून साजरी केला.

4] केंद्र सरकारची युवकांच्या विकासासाठी राष्ट्रीय युवा धोरण पहिले $\Rightarrow$ 1988
दुसरे $\Rightarrow$ 2003
तिसरे $\Rightarrow$ 2014

* युवकांच्या विकासातील समस्या :-

- 1] कॅरीजगारी
- 2] शिक्षणातील समस्या
- 3] व्यसनधिनता
- 4] चंगळवाद
- 5] व्यवसायिक शिक्षणाच्या अभाव
- 6] पालकांच्या दृष्टीकोन
- 7] नोकरीच्या शंधीच्या अभाव
- 8] वैचारिक दृष्टिकोनाच्या अभाव

* उपाययोजना :-

1] राष्ट्रीय सेवा योजना - NSS 1969
केंद्र सरकारच्या मा. गांधीच्या 100 व्या

जयंती निमील 1969 रोजी या योजनेची सुरुवात केली. ही योजना भारताने सध्या 299 विद्यपीठ 1000 महाविद्यालयांत राबवली जाते. विद्यार्थ्यांमध्ये सामाजिक बांधली सहकार्य एकता समता या सारख्या सर्वगिनि विकासाम्या हेतुने या उपयोजनमधी निर्मिती सली.

2) राष्ट्रीय छात्रीय सेना :- NCC केंद्र सरकारने या योजनेची सुरुवात 1948 मध्ये केली असून. शिक्ष वाक्य :- एकता भाणी अनुशासन

विद्यार्थ्यांमध्ये, युवकांमध्ये राष्ट्र प्रेम करून भविष्यात राष्ट्राची सेवा ची संधी उपलब्ध केली लवकर विषयक पूर्व प्रशिक्षण म्हणून हा कोर्स चालू केला आहे.

3) नेहरु युवा धोरण :- केंद्र सरकारने 1972 1972 मध्ये युवकांना व्यावसायिक मार्गदर्शक क्रीडाविषयक शिक्षक शिक्षण उपलब्ध करून देण्याच्या उद्देशाने नेहरु युवा केंद्र समिती स्थापन केली.

4) राष्ट्रीय युवा धोरण :-

0 पहिले धोरण - 1988 :- केंद्र सरकारने हे धोरण जाहीर करून युवकांना भारतीय संस्कृती व्यावसायिक मार्गदर्शक बांधीलकी देश सेवा या गुणांमध्या विकासासाठी हे धोरण जाहीर केले.

② दुसरे धोरण - 2003 केन्द्र सरकारने हे धोरण जाहिर करून युवकांना कालावधी 13 ते 35 वर्षे व्यावसायिक लिंगभेद असता असमानता व्यावसायिक शिक्षण सामाजिक वाढीलकी, यासाठी हे धोरण जाहिर केले.

③ तिसरे धोरण - 2014 केन्द्र सरकारने हे धोरण जाहिर करून युवकांचे वयोगट 15 ते 29 वर्षे निषेध केला युवकांसाठी विविध असणारे अहवाले विविध व्यावसायिक पदव्या सुरू करून युवकांना स्वातंत्र्य देऊन आर्थिक व्यावसायिक कर शिक्षणावर भर देणे यावर प्राधान्य देण्यात आले.

④ राष्ट्रीय हमी योजना :- या योजनेची सुरुवात तत्कालीन पंतप्रधान इंदिरा गांधी 1992 मध्ये केली. ही योजना शब्दपठारा पहिला राज्य महाराष्ट्र पहिला जिन्हा सोमेली यां योजनेचे जनक वि. स. पाले असून

उद्देश :-

① प्रजुराते नाव नोंदणी केल्यापासून 15 दिवसांच्या

② वर्षातील 165 दिवसांपैकी

③ प्रजुराच्या उपलब्ध जागांपैकी महिलांना 33% आरक्षण.

④ तरुणांच्या हाताला काम देणे.

6) राष्ट्रीय सदस्य योजना :-

केंद्र सरकारने

या योजना

1 जून 2005 पासून

सुरु केली

या योजनांतर्गत

10-20 तरुणांचा एक

गट तयार

करण त्यांना

स्वयंसेवक

ही संकल्पना

दिले असून

त्याद्वारे

व्यावसायिक

कौशल्य

मागदर्शन

राष्ट्रभक्ती जीवन

शिक्षण

वंधुभाव

यासारख्या

गोष्टी

निर्मण

करण्याचा

प्रयत्न

केला

गेला.

7) राजु गांधी राष्ट्रीय युवक विकास संस्था केंद्र —

सरकारने

युवकांच्या

विकासासाठी

1993

मध्ये राजु गांधी

राष्ट्रीय

युवक

संस्था

स्थापन

केली

या संस्थेतर्गत

तरुनाना

जिवन

उपयोगी

शिक्षणावर

भर देवून

व्यावसायिक

शिक्षणावर

२०१४

मध्ये

मनुष्य

सकल

विकास

मंत्रालयाने

यस्य

विद्यापीठाचा

दर्जा

दिला.

8) भारतीय क्रिडा प्राधिकरण :-

युवकांना

खेळाविषयी

जाणीव

जागृती

करण्यासाठी

प्रशिक्षणासाठी

किंवा

खेळामध्ये

नेहंजी

मिळवून

देण्यासाठी

ही

योजना

सुरु

केली.

भारताने

६

विकासी

विभागीय

कार्यालय

स्थापना

करण्यात

आली.

9) युवक कल्याण व क्रिडा मंत्रालय :-

भारताने

1982

साली

प्रथम

दिल्ली

येथे

इसालेल्या

४ ऑलम्पिक

स्पर्धेवर

खेळाने

महत्त्व

वाढल्यामुळे

1985

मध्ये

युवक

कल्याण

व

क्रिडा

विभाग

असे

स्थापन

करण्यात

आले.

या मंत्रालयांतर्गत

युवकांसाठी

खेळाविषयक

प्रशिक्षणाची

सोय

केली.

10) कालविर व विरवाला पुरस्कार :- हा पुरस्कार 1985

मध्ये सुरु करण्यात आला असून या पुरस्कारांतर्गत ज्या युवकांनी विविध क्षेत्रांमध्ये शीर्ष दाखवले आहे त्या क्षेत्राशी संबंधित त्याचा गौरव करण्यासाठी या पुरस्काराची सुरु करण्यात आली.

11) स्काउड गार्ड योजना -

शालेय स्तरावर विद्यार्थ्यांना देशसेवेकरीतच व्यावसायिक शिक्षण घेई किंवा कपटारी कुमई, एकता, शिक्षण या गुणांच्या विकास करण्यासाठी ही योजना सुरु करण्यात आली.

12) खेळा विषयची केंद्रसरकारचे पुरस्कार :- सुरुवातीला हा पुरस्कार 1991-92 मध्ये

राजीव गांधी खेळरत्न पुरस्कार नंतर मोदी सरकारने 2019 मध्ये ह्यानचंद खेळरत्न पुरस्कार केला

खेळामध्ये नेपुण्य पुरस्काराचे स्वरूप 25 लाख देवून गौरव केला जातो. 29 ऑगस्ट ला दिला जाते.

अ

राजु गांधी खेळरत्न पुरस्कार आगेकर ह्यानचंद खेळरत्न पुरस्कार सध्या

13] अर्जुन पुरस्कार — केंद्र सरकारने हा पुरस्कार 1961 मध्ये सुरु केला असून खेळात उत्कृष्ट कामगिरी करणाऱ्या खेळाडूंना पुरस्कार प्रत्येक वर्षी दिला जातो. पुरस्काराचे स्वरूप 15 लाख रुपये अर्जुनाची मुर्ती प्रशस्ती पत्र देवून सन्मानित केले जाते.

14] द्रोणाचार्य :— भारत सरकारने खेळाविषयी केंद्र सरकारने 1985 मध्ये खेळाविषयी हा पुरस्कार दरवर्षी राष्ट्रीय क्रिडा दिन राष्ट्रीपतीच्या हस्ते स्वरूप - 10 लाख द्रोणाचार्य मुर्ती, प्रशस्ती पत्र.

15] भैरव ध्यानचंद पुरस्कार :— 2002 पासून हा पुरस्कार स्विट्झरल्यात आला होता. हा पुरस्कार भारविशकिंना दिला जातो.